

מחברת סנהדרין - ד

מסכת סנהדרין פרק ד

(לב,א) משנה: אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה, שנאמר: (ויקרא כד) "משפט אחד יהיה לכם" ;מה בין דיני ממונות לדיני נפשות? - דיני ממונות בשלשה, ודיני נפשות בעשרים ושלשה; דיני ממונות פותחין, בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות פותחין לזכות, ואין פותחין לחובה; דיני ממונות, מטיין על פי אחד, בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות, מטיין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה; דיני ממונות מחזירין, בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות מחזירין לזכות, ואין מחזירין לחובה; דיני ממונות, הכל מלמדין זכות וחובה. דיני נפשות, הכל מלמדין זכות, ואין הכל מלמדין חובה; דיני ממונות, המלמד חובה מלמד זכות, והמלמד זכות מלמד חובה. דיני נפשות, המלמד חובה מלמד זכות, אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה; דיני ממונות, דנין ביום וגומרין בלילה. דיני נפשות, דנין ביום וגומרין ביום; דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה - לפיכך אין דנין, לא בערב שבת, ולא בערב יום טוב; דיני ממונות, הטמאות והטהרות מתחילין מן הגדול. דיני נפשות, מתחילין מן הצד. הכל כשרין לדון דיני ממונות, ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות אלא כהנים, לויים, וישראלים המשיאין לכהונה

גמרא: {דיני ממונות, מי בעינן דרישה וחקירה?! ורמינהו: שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה, ובאו עדים ואמרו: "היאך אתם מעידין על שטר זה?! והלא ביום פלוני עמנו הייתם במקום פלוני?!"} - שטר כשר ועדיו כשרין - חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו! ~ ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה, היכי חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו?! אוליטעמיך תיקשי לך מתניתין: שטרי חוב המוקדמין פסולים, והמאוחרים כשרין - ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה, מאוחרין אמאי כשרין?! {הא לא קשיא, דעדיפא מינה קאמרינן, דאפילו אחד בניסן בשמיטה, דלא שכיחי אינשי דמוזפי, דליכא למימר "שמא איחרוהו וכתבוהו", דלא מרע לשטריה - אפילו הכי, כיון דשביעית סופה משמטת, מכשרינן - מכל מקום, קשיא!

סימן חרפ"ש

מחברת סנהדרין - ד

אמר ר' חנינא: דבר תורה, אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה, שנאמר: "משפט אחד יהיה לכם" - ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה? כדי שלא תנעול דלת בפני לוי! {אלא מעתה, (לב,ב) טעו לא ישלמו! אכל שכן שתנעול דלת בפני לוי!}

אמר רבא: מתניתין דהכא בדיני קנסות, ואידך בהודאות והלואות

אמר רב פפא: אידי ואידי בהודאה והלואה - כאן בדין מרומה, כאן בדין שאינו מרומה, כדריש לקיש, דריש לקיש רמי: כתיב: (ויקרא יט) "בצדק תשפוט עמיתך", וכתיב: (דברים טז) "צדק צדק תרדף" - הא כיצד? כאן בדין מרומה, כאן בדין שאין מרומה

אמר רב אשי: מתניתין, כדשנין - קראי, אחד לדין ואחד לפשרה, כדתניא: "צדק צדק תרדף" - אחד לדין ואחד לפשרה; כיצד? אשתי ספינות עוברות בנהר, ופגעו זה בזה - אם עוברות שתיהן, שתיהן טובעות; בזה אחר זה, שתיהן עוברות. וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית חורון, ופגעו זה בזה - אם עלו שניהן, שניהן נופלין; בזה אחר זה, שניהן עוליין - הא כיצד? טעונה ושאינה טעונה, תידחה שאינה טעונה מפני טעונה; קרובה ושאינה קרובה, תידחה קרובה מפני שאינה קרובה; היו שתיהן קרובות, שתיהן רחוקות - הטל פשרה ביניהן, ומעלות שכר זו לזו תנו רבנן: "צדק צדק תרדף" - הלך אחר בית דין יפה - אחר רבי אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל תנא: קול ריחים בבורני, "שבוע הבן! שבוע הבן!" אור הנר בברור חיל, "משתה שם! משתה שם!"

תנו רבנן: "צדק צדק תרדף" - הלך אחר חכמים לשיבה - אחר ר' אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל, אחר רבי יהושע לפקיעין, אחר רבן גמליאל ליבנא, אחר רבי עקיבא לבני ברק, אחר רבי מתיא לרומי, אחר רבי חנניא בן תרדיון לסיכני, אחר ר' יוסי לציפורי, אחר רבי יהודה בן בתירה לנציבין, אחר רבי יהושע לגולה, אחר רבי לבית שערים, אחר חכמים ללשכת הגזית

מחברת סנהדרין - ד

דיני ממונות פותחין, בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות פותחין לזכות, ואין פותחין לחובה -- הִיכִי אמרינן? אומר **רב יהודה**: הכי אמרינן להו: "מי יימר כדקאמריטו?!". אמר ליה **עולא**: והא חסמינן להו! אוליחסמו! מי לא תניא: **רבי שמעון בן אלעזר** אומר: מסייעין את העדים ממקום למקום, כדי שתיטרף דעתן ויחזרו בהן {מי דמי?! התם ממילא קא מידחו - הכא קא דחינן להו בידים! | אלא אמר **עולא**: הכי אמרינן: "יש לך עדים להזימם?"

{אמר ליה **רבה**: וכי פותחין בזכותו של זה, שהיא חובתו של זה?! אומי הויא חובתו?! והתנן: אין עדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין - הכי אמינא: אילו שתיק האי עד דמיגמר דיניה, ומייתני עדים ומזים להו, הויא ליה חובתו של זה! | אלא אמר **רבה**: אמרינן ליה: "יש לך עדים להכחישן?"

<<<<<< **רבה** אמר: "מדבריכם נזדכה פלוני!"

<<<<<<<< **אבוי ורבה**, דאמרי תרוייהו: אמרינן ליה: "אי לא קטלת, לא תדחלי!"

<<<<<<<< **אשי** אמר: "כל מי שידוע לו זכות, יבא וילמד עליו!"

תניא כוותיה דאבוי ורבה: **רבי** אומר: (במדבר ה) "אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממי המרים המאררים האלה" - (**לגא**) מיכן שפותחין בדיני נפשות תחלה לזכות

דיני ממונות מחזירין, בין לזכות בין לחובה -- {ורמינהו: דן את הדין, זיכה את החייב, חייב את הזכאי, טימא את הטהור, טיהר את הטמא - מה שעשה עשוי, וישלם מביתו?! אומר **רב יוסף**: לא קשיא - כאן במומחה, כאן בשאינו מומחה! {ובמומחה מחזירין?! והקתני: אם היה מומחה לבית דין, פטור מלשלם! אמר **ר' נחמן**: כאן שיש גדול הימנו בחכמה ובמנין, כאן שאין גדול הימנו בחכמה ובמנין

<< **ששת** אמר: כאן שטעה בדבר משנה, כאן שטעה בשיקול הדעת. דאמר **רב ששת** אמר **רב אסי**: טעה בדבר משנה, חוזר; טעה בשיקול הדעת, אינו חוזר

מחברת סנהדרין - ד

גאמר ליה **רבינא לרב אשי**²? אפילו טעה בר' חייא ורבי אושעיא?
גאמר ליה: אין! גאפילו בדרב ושמואל? גאמר ליה: אין! גאפילו
בדידי ודידך? גאמר ליה: אטו אנן קטלי קני באגמא אנן?!

גהיכי דמי שיקול הדעת? גאמר **רב פפא**: כגון תרי תנאי או תרי
אמוראי דפליגי אהדדי, ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר.
ואיקרי ועבד כחד מינייהו. וסוגיא דשמעתא³ אזלי כאידך - היינו
שיקול הדעת

{איתיביה **רב המנונא לרב ששת**: מעשה בפרה של בית מנחם⁴
שניטלה האם שלה, והאכילה רבי טרפון לכלבים. ובא מעשה לפני
חכמים ביבנה, והתירוה. שאמר תודוס הרופא: אין פרה וחזירה
יוצאת מאלכסנדריא של מצרים אלא אם כן חותכין האם שלה,
כדי שלא תלד. אמר ר' טרפון: "הלכה חמורך, טרפון!" אמר לו
רבי עקיבא: "פטור אתה, שכל המומחה לרבים⁵ פטור מלשלם"
~ואי איתא, לימא ליה: "טועה בדבר משנה אתה, וטועה בדבר
משנה חוזר!" אחדא ועוד קאמר: חדא, דטועה בדבר משנה אתה,
וטועה בדבר משנה חוזר. ועוד, אי נמי בשיקול הדעת טעית,
מומחה לרבים אתה, וכל המומחה לרבים, פטור מלשלם!

{אמר **רב נחמן בר יצחק לרבא**: מאי קא מותיב רב המנונא לרב
ששת מפרה?! פרה, הרי האכילה לכלבים, וליתא דתהדר! אהכי
קאמר ליה: אי אמרת בשלמא, טעה בדבר משנה אינו חוזר,
אלמא קם דינא - היינו דקא מפחיד ר' טרפון. וקאמר ליה איהו:
"מומחה לבית דין אתה, ואתה פטור מלשלם!" - אלא אי אמרת
טעה בדבר משנה חוזר, לימא ליה: כיון דאילו הואי פרה, דינך
לאו דינא, ולא כלום עבדת - השתא נמי, לא כלום עבדת!

<<**רב חסדא** אמר: כאן שנטל ונתן ביד, כאן שלא נטל ונתן
ביד {בשלמא חייב את הזכאי, כגון שנטל ונתן ביד - אלא זיכה
את החייב, היכי משכחת לה? - דאמר ליה: "פטור אתה!" - והא
לא נטל ונתן ביד?! כיון דאמר "פטור אתה!", כמו שנטל ונתן
ביד דמי!

{אלא מתניתין דקתני דיני ממונות, מחזירין בין לזכות בין
לחובה - בשלמא לזכות - משכחת לה דאמר ליה מעיקרא: "חייב

2 כך לפננו, וב"ח גורס: "ר' המנונא לר' ששת"

3 כך לפננו, ויש גורסים "דעלמא"

4 כך לפננו, ויש שלא גורסים

5 כך לפננו, וב"ח גורס: "לבית דין" וכן להלן

מחברת סנהדרין - ד

אתה!" ולא נטל ולא נתן ביד ~אלא לחובה, היכי משכחת לה?
דאמר ליה: "פטור אתה!"?! והאמרת: כיון דאמר ליה "פטור
אתה!", כמו שנטל ונתן ביד דמי! אחדא קתני: דיני ממונות
מחזירין לזכות שהיא חובה - דכוותה גבי נפשות, מחזירין לזכות
(לגב) ואין מחזירין לחובה - מחזירין לזכות - זכות גרידתא; ואין
מחזירין לחובה - לזכות שהיא חובה {חובתיה דמאן?! אהא לא
קשיא! חובתיה דגואל הדם! {משום חובתיה דגואל הדם קטלין
ליה להאי?! ועוד: מאי "בין ... בין"?! - קשיא!

<<רבינא אמר: כגון שהיה לו בידו משכון, ונטלו ממנו; טימא את
הטהור - דאגעי ביה שרץ; טיהר את הטמא - שעירבן בין פירותיו

דיני נפשות מחזירין לזכות, ואין מחזירין לחובה -- תנו רבנן:
מניין ליוצא מבית דין חייב, ואמר אחד: "יש לי ללמד עליו זכות"
- מניין שמחזירין אותו? תלמוד לומר: (שמות כג) "נקי ... אל
תהרג"; ומניין ליוצא מבית דין זכאי, ואמר אחד: "יש לי ללמד
עליו חובה", מניין שאין מחזירין אותו? תלמוד לומר: "צדיק אל
תהרג"

אמר ר' שימי בר אשי: וחילופא למסית, דכתיב: (דברים יג) "לא
תחמול ולא תכסה עליו". רב כהנא מתני מ"כי הרג תהרגנו"
גבעא מניה רבי זירא מרב ששת: חייבי גליות מאי? אאתיא
"רוצח" "רוצח"! גחייבי מלקיות מאי? אאתיא "רשע" "רשע"
תניא נמי הכי: גחייבי גליות מניין? אתיא "רוצח" "רוצח"! גחייבי
מלקיות מניין? אאתיא "רשע" "רשע"!

ואין מחזירין לחובה -- אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:
והוא שטעה בדבר שאין הצדוקין מודין בו - אבל טעה בדבר
שהצדוקין מודין בו, "זיל קרי בי רב" הוא!
גבעא מיניה רבי חייא בר אבא מרבי יוחנן: טעה בנואף ונואפת,
מהו? אמר ליה: אדמוקדך יקיד, זיל קוץ קרך וצלי!
איתמר נמי: אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן: טעה בנואף, חוזר

6 לפננו: "מניין?" וכן להלן
7 תוספתא

מחברת סנהדרין - ד

גאלא היכי דמי "אין חוזרין"? אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:
כגון שטעה שלא כדרכה

דיני ממונות, הכל מלמדין זכות וחובה. דיני נפשות, הכל מלמדין
זכות, ואין הכל מלמדין חובה -- "הכל" - ואפילו עדים! ^נימא:
מתניתין ר' יוסי ברבי יהודה היא, ולא רבנן, דתניא: (במדבר לה)
"ועד אחד לא יענה בנפש" - בין לזכות בין לחובה. ר' יוסי בר'
יהודה אומר: עונה לזכות, ואין עונה לחובה אמר רב פפא: באחד
מן התלמידים, ודברי הכל

(לד, א) גמאי טעמא דר' יוסי בר יהודה? אדאמר קרא: (במדבר
לה) "עד אחד לא יענה בנפש למות" - למות הוא דאינו עונה, אבל
לזכות עונה גורבנן? אמר ריש לקיש: משום דמיחזי כנוגע בעדותו
גורבנן, האי "למות" מאי דרשי ביה?! כמוקמי ליה באחד מן
התלמידים, כדתניא: גאמר אחד מן העדים: "יש לי ללמד עליו
זכות" - מניין שאין שומעין לו? תלמוד לומר: "עד אחד לא יענה"
גמניין לאחד מן התלמידים שאמר: "יש לי ללמד עליו חובה" -
מניין שאין שומעין לו? אתלמוד לומר: "אחד לא יענה בנפש למות"

דיני נפשות, המלמד חובה מלמד זכות, אבל המלמד זכות אין
יכול לחזור וללמד חובה -- אמר רב: לא שנו אלא בשעת משא
ומתן, אבל בשעת גמר דין, מלמד זכות חוזר ומלמד חובה

{מיתבי: למחרת משכימין ובאין. המזכה אומר: "אני המזכה,
ומזכה אני במקומי!" המחייב אומר: "אני המחייב, ומחייב אני
במקומי!" המלמד חובה מלמד זכות, אבל המלמד זכות אינו יכול
לחזור וללמד חובה ~ והא למחרת גמר דין הוא! אוליטעמיד,
למחרת, משא ומתן מי ליכא?! - כי קתני בשעת משא ומתן!

{תא שמע: דנין אלו כנגד אלו עד שיראה אחד מן המחייבין דברי
המזכין - ואם איתא, ליתני נמי איפכא?! אתנא אזכות קא מהדר
- אחובה לא קא מהדר!

{תא שמע: דאמר ר' יוסי בר חנינא: אחד מן התלמידים שזיכה
ומת - רואין אותו כאילו חי ועומד במקומו ~ ואמאי?! נימא: אילו
הוה קיים, הדר ביה?! אהשתא, מיהא, לא הדר ביה! גוהא שלחו

מחברת סנהדרין - ד

מתם: לדברי ר' יוסי בר חנינא, מוצא מכלל רבינו!> <"אין מוצא"
איתמר

{תא שמע: שני סופרי הדיינין עומדין לפניהן, אחד מן הימין ואחד
מן השמאל, וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין ~ בשלמא דברי
המחייבין - למחר חזו טעמא אחרינא, ובעו למעבד הלנת דין -
אלא דברי המזכין, מאי טעמא? לאו משום דאי חזו טעמא
אחרינא לחובה, לא משגחינן בהו!> <לא!> כדי שלא יאמרו שנים
טעם אחד משני מקראות! כדבעא מיניה **רבי אסי מרבי יוחנן**:
>אמרו שנים טעם אחד משני מקראות, מהו?> <אמר ליה: אין מונין
להן אלא אחד!> >מנהני מילי?> <אמר **אביי**: דאמר קרא: (תהלים
סב) "אחת דבר אלהים - שתים זו שמעתי כי עז לאלהים" -
מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה
מקראות. **דבי ר' ישמעאל** תנא: (ירמיהו כג) "וכפטיש יפוצץ סלע"
- מה פטיש זה, מתחלק לכמה ניצוצות - אף מקרא אחד, יוצא
לכמה טעמים

>היכי דמי "טעם אחד משני מקראות"?

<אמר **רב זביד**: כדתנן: מזבח מקדש את הראוי לו. **רבי יהושע**
אומר: כל הראוי לאשים, אם עלה לא ירד, שנאמר: (ויקרא ז)
"העולה על מוקדה" - מה עולה, שהיא ראויה לאשים, אם עלתה
לא תרד - אף כל שהוא ראוי לאשים, אם עלה לא ירד. **רבן**
גמליאל אומר: כל הראוי למזבח, אם עלה לא ירד, שנאמר: "היא
העולה על מוקדה על המזבח" - מה עולה, שהיא ראויה לגבי
מזבח, אם עלתה לא תרד - אף כל שהוא ראוי למזבח, אם עלה
לא ירד

>ותרוייהו, מאי קמרבו?> <פסולין!> - מר מייתי לה מ"מוקדה", ומר
מייתי לה מ"מזבח"!> {והא התם, מיפלג פליגי!> דקתני סיפא: אין
בין דברי רבן גמליאל לדברי ר' יהושע אלא הדם והנסכים, שרבן
גמליאל אומר: לא ירדו, ור' יהושע אומר: ירדו

|>אלא אמר **רב פפא**: כדתניא: **ר' יוסי הגלילי** אומר: מתוך
שנאמר: (**לד,ב**) (שמות כט) "כל הנוגע במזבח יקדש", שומע אני
בין ראוי בין שאינו ראוי - תלמוד לומר: (שמות כט) "כבשים" -
מה כבשים, ראויין - אף כל ראוי. **ר' עקיבא** אומר: (שמות כט)

מחברת סנהדרין - ד

"עולה" - מה עולה, ראויה, אף כל ראוי ג'ותרוייהו מאי קא ממעטו? אפסולי! - מר מייתי לה מ"כבשים", ומר מייתי לה מ"עולה" {והאמר **רב אדא בר אבהו**: עולת העוף פסולה איכא בינייהו - מאן דמייתי לה מ"כבשים" - כבשים אין, אבל עולת העוף לא. ומאן דמייתי לה מ"עולה" - אפילו עולת העוף נמי!

|אאלא אמר **רב אשי**: כדתניא: (ויקרא יז:ד) ⁸ "דם יחשב לאיש ההוא דם שפך" - לרבות את הזורק, דברי **רבי ישמעאל**. ר' **עקיבא** אומר: (ויקרא יז:ח) ⁹ "או זבח" - לרבות את הזורק ג'ותרוייהו, מאי קא מרבו? אזריקה! - מר מייתי לה מ"דם יחשב", ומר מייתי לה מ"או זבח" {והאמר **רבי אבהו**: שחט זורק איכא בינייהו - לדברי רבי ישמעאל אינו חייב אלא אחת - לדברי ר' עקיבא חייב שתים אהא איתמר עלה: אמר **אביי**: אף לדברי ר' עקיבא נמי, אינו חייב אלא אחת, דאמר קרא: (דברים יב) "שם תעלה עולותיך ושם תעשה" - ערבינהו רחמנא לכולהו עשיות

דיני ממונות, דנין ביום וגומרין בלילה -- ג'מנהני מילי?

סימן: משפ"ט מענ"ה מט"ה

אמר ר' **חייא בר פפא**: דאמר קרא: (שמות יח) "ושפטו את העם בכל עת" {אי הכי, תחלת דין נמי! אכדרבא, **דרבא** רמי: כתיב: "ושפטו את העם בכל עת", וכתיב: (דברים כא) "והיה ביום הנחילו את בניו" - הא כיצד? יום לתחלת דין - לילה לגמר דין!

מתניתין דלא כרבי מאיר, דתניא: היה ר' **מאיר** אומר: מה תלמוד לומר: (דברים כא) "על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע"? - וכי מה ענין ריבים אצל נגעים?! אלא מקיש ריבים לנגעים - מה נגעים, ביום, דכתיב: (ויקרא יג) "וביום הראות בו" - אף ריבים ביום! ומה נגעים, שלא בסומין, דכתיב: (ויקרא יג) "לכל מראה עיני הכהן" - אף ריבים שלא בסומין! ומקיש נגעים לריבים - מה ריבים, שלא בקרובים - אף נגעים שלא בקרובים ^ אי, מה ריבים בשלשה, אף נגעים בשלשה - ודין הוא: ממונו בשלשה - גופו לא כל שכן! - תלמוד לומר: (ויקרא יג) "והובא אל אהרן הכהן או אל

8 ואל-פתח אהל מועד, לא הביאו, להקריב קרבן ליהנה, לפני משכן יהנה--דם יחשב לאיש ההוא, דם שפך, ונקרת האיש ההוא, מקרב עמו.

9 ואלהם תאמר--איש איש מבית ישראל, ומן הגר אשר-גור בתוכם: אשר-נעלה עלה, או-זבח.

מחברת סנהדרין - ד

אחד מבניו הכהנים" - הא למדת שאפילו כהן אחד רואה את הנגעים!

ההוא סמיא דהוה בשבבותיה דרבי יוחנן, דהוה דאין דינא, ולא אמר ליה רבי יוחנן ולא מידי; היכי עביד הכי? והאמר ר' יוחנן: הלכה כסתם משנה ~ ותנן: כל הכשר לדון, כשר להעיד. ויש שכשר להעיד ואין כשר לדון. ואמר ר' יוחנן: לאתויי סומא באחת מעיניו אר' יוחנן סתמא אחריתא אשכח: דיני ממונות, דנין ביום וגומרין בלילה {מאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא?! אאי בעית אימא: סתמא דרבים עדיף אאי בעית אימא: משום דקתני לה גבי הלכתא דדינא

{ורבי מאיר, האי "ושפטו את העם בכל עת" מאי דריש ביה?! אמר **רבא**: לאיתויי יום המעונן, דתנן: אין רואין את הנגעים שחרית, ובין הערבים, ולא בתוך הבית, ולא ביום המעונן, מפני שכהה נראית עזה; ולא בצהרים, מפני שעזה נראית כהה

{ורבי מאיר, האי "ביום הנחילו את בניו" מאי עביד ליה?! אההוא מיבעי ליה לכדתני **רבה בר חנינא** קמיה **דרב נחמן**: "והיה ביום הנחילו את בניו" - ביום אתה מפיל נחלות, ואי אתה מפיל נחלות בלילה! {אמר ליה: אלא מעתה, מאן דשכיב ביממא, ירתון ליה בניה - ומאן דשכיב בליליא, לא ירתון ליה בניה?! ~ דילמא דין נחלות קאמרת! דתניא: (במדבר כז) "והיתה לבני ישראל לחקת משפט" - אורעה כל הפרשה כולה להיות דין, כדרב יהודה אמר רב, דאמר **רב יהודה** אמר **רב**: שלשה שנכנסו לבקר את החולה - רצו כותבין, רצו עושין דין; שנים כותבין, ואין עושין דין ~ ואמר **רב חסדא**: לא שנו אלא ביום, אבל בלילה, כותבין ואין עושין דין, משום דהוו להו עדים, ואין עד נעשה דיין אמר ליה: אין! הכי קאמינא!

דיני נפשות, דנין ביום וגומרין ביום -- ;מנהני מילי? אמר **רב שימי בר חייא**: אמר קרא: (במדבר כה) "והוקע אותם לה' נגד השמש"

אמר ר' **חסדא**: ;מניין ל"הוקעה" שהיא תלייה? דכתיב: (שמואל ב כא) "והוקענום לה' בגבעת שאול בחיר ה' ", (לה,א) וכתיב:

מחברת סנהדרין - ד

(שמואל ב כא) "ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה אל הצור בתחלת קציר"

וכתיב: (במדבר כה) "ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם" - אם העם חטאו, ראשי העם מה חטאו?! אמר **רב יהודה** אמר **רב**: אמר לו הקב"ה למשה: "חלק להם בתי דינין!" מאי טעמא? ^ אילימא משום שאין דנין שנים ביום אחד - והאמר **רב חסדא**: לא שנו אלא בשתי מיתות, אבל במיתה אחת דנין - אלא כדי שישוּב חרון אף מישראל

דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה -- גמנהני מילי? אמר **ר' חנינא**: דאמר קרא: (ישעיהו א) "מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים" <**אורבא** אמר: מהכא: (ישעיהו א) "אשרו חמוץ" - אשרו דיין שמחמץ את דינו %ואידך: "אשרו חמוץ" - ולא חומץ! {ואידך, האי "מלאתי משפט" מאי עביד ליה? כדר' אלעזר אמר ר' יצחק, דאמר **ר' אלעזר** אמר **רבי יצחק**: כל תענית שמלינין בו את הצדקה, כאילו שופך דמים, שנאמר: "מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים". והני מילי בריפתא ותמרי, אבל בזוי, חיטי, ושערי, לית לן בה

לפיכך אין דנין, לא בערב שבת, ולא בערב יום טוב -- גמאי טעמא? <משום דלא אפשר! - היכי ליעבד?! ^ לידייניה במעלי שבתא, וליגמריה לדיניה במעלי שבתא?! - דילמא חזו טעם לחובה, ובעו למיעבד הלנת דין! ^ לדייניה במעלי שבתא, וליגמריה בשבתא, וליקטליה בשבתא?! - אין רציחה דוחה את שבת! ^ וליקטליה לאורתא?! - "נגד השמש" בעינן! ^ וליגמריה לדיניה בשבתא, וליקטליה בחד בשבתא?! - נמצא אתה מענה את דינו! ^ נידייניה במעלי שבתא, ונגמריה בחד בשבתא?! - מינשו טעמייהו! אף על גב דשני סופרי הדיינין עומדים לפניהם וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין, נהי דבפומא כתבין, ליבא דאינשי אינשי! - הלכך לא אפשר!

אמר ליה **ריש לקיש** לר' **יוחנן**: ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת מקל וחומר: ומה עבודה, שדוחה שבת, קבורת מת מצוה דוחה אותה מ"ולאחותו", כדתניא: (במדבר ו) "לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו" - מה תלמוד לומר? הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו, ולמול את בנו, **(לה,ב)** ושמע שמת לו מת - יכול יטמא? אמרת: "לא יטמא"! - יכול כשם שאינו מטמא לאחותו, כך אינו מטמא למת מצוה? תלמוד לומר: "ולאחותו" - לאחותו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא למת מצוה! ~שבת, שנידחת מפני עבודה, אינו דין שתהא קבורת מת מצוה דוחה אותה?! אמר ליה: רציחה תוכיח, שדוחה את העבודה, ואינה דוחה את השבת!

{רציחה גופה תדחה את השבת מקל וחומר: מה עבודה, שדוחה את השבת - רציחה דוחה אותה, שנאמר: (שמות כא) "מעם מזבחי תקחנו למות" - שבת, שנידחת מפני עבודה, אינו דין שתהא רציחה דוחה אותה?! אמר **רבא**: כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל, דתנא **דבי רבי ישמעאל**: (שמות לה) "לא תבערו אש" - מה תלמוד לומר? #;מה תלמוד לומר?! - אי לר' יוסי, ללאו יצאת - אי לרבי נתן, לחלק יצאת! כדתניא: הבערה ללאו יצאת, דברי ר' **יוסי**. ר' **נתן** אומר: לחלק יצאת! אלא אמר **רבא**: תנא "מושבות" קשיא ליה! "מושבות" מה תלמוד לומר? מכדי שבת חובת הגוף היא, וחובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ, (שמות לה) "מושבות" דכתב רחמנא, למה לי? #; כמשום **רבי ישמעאל** אמר תלמיד אחד: לפי שנאמר: (דברים כא) "כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת", שומע אני: בין בחול בין בשבת - והא מה אני מקיים (שמות לא) "מחלליה מות יומת"? בשאר מלאכות חוץ ממיתת בית דין! - או אינו אלא אפילו מיתת בית דין? ומה אני מקיים ו"הומת"? - בחול, אבל לא בשבת! או אינו אלא אפילו בשבת? - תלמוד לומר: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם", ולהלן הוא אומר: (במדבר לה) "והיו אלה לכם לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם" - מה "מושבות" האמור להלן, בית דין - אף מושבות האמור כאן, בית דין! ואמר רחמנא: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם"!

אמר **אביי**: השתא דאמרת אין רציחה דוחה את השבת, אין רציחה דוחה את העבודה מקל וחומר: ומה שבת, שנידחת מפני העבודה, אין רציחה דוחה אותה - עבודה, שהיא דוחה את השבת, אינו דין שלא תהא רציחה דוחה אותה! ~אלא הא

מחברת סנהדרין - ד

דכתיב: "מעם מזבחי תקחנו למות", ההוא לקרבן יחיד, דלא דחי שבת!

אמר **רבא**:¹⁰ לא תהא רציחה דוחה קרבן יחיד מקל וחומר: (לו, א) מה יום טוב, שנדחה מפני קרבן יחיד, אין רציחה דוחה אותו - קרבן יחיד, שהוא דוחה את יום טוב, אינו דין שלא תהא רציחה דוחה אותו! ~הניחא למאן דאמר אין נדרים ונדבות קריבין ביום טוב, אלא למאן דאמר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב, מאי איכא למימר?! - אלא אמר **רבא**: לא מיבעיא למאן דאמר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב, דהא לא מתקיים "מעם מזבחי" כלל, אלא אפילו למאן דאמר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב, הכתיב: "מעם מזבחי"?! - "מזבחי" המיוחד לוי! ומאי נינהו? תמיד! ואמר רחמנא: (שמות כא) "מעם מזבחי תקחנו למות"

דיני ממונות, הטמאות והטהרות, מתחילין מן הגדול -- אמר **רב**: אנא הואי במניינא דבי רבי, ומינאי דידי הוו מתחלי ברישא! {והא אנן "מתחילין מן הגדול" תנן! אמר **רבה בריה דרבא**, ואיתימא **רבי הלל בריה דרבי וולס**: שאני מניינא דבי רבי, דכולהו מנייניהו מן הצד הוו מתחלי

ואמר **רבה בריה דרבא**, ואיתימא **רבי הלל בריה דר' וולס**: מימות משה ועד רבי, לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד {ולא?! הא הוה יהושע! אהוה אלעזר! {והא הוה פנחס! אהו זקנים! {והא הוה שאול! אהוה שמואל! {והא נח נפשיה! אכולהו שניה קאמרינן! {והא הוה דוד! אהוה עירא היאירי! {והא נח נפשיה! אכולהו שניה קאמרינן! {והא הוה שלמה! אהוה שמעי בן גרא! {והא קטליה! אכולהו שניה קאמרינן! {הא הוה חזקיה! אהוה שבנא! אהא איקטיל! אכולהו שניה קאמרינן! {והא הוה עזרא! אהוה נחמיה בן חכליה!

אמר **רב אדא בר אהבה**: אף אני אומר: מימות רבי עד רב אשי, לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד {ולא?! והא הוה הונא בר נתן! אהונא בר נתן מיכף הוה כייף ליה לרב אשי!

10 לפננו: "אי הכי", ורש"ל מחקו

מחברת סנהדרין - ד

דיני נפשות, מתחילין מן הצד -- גמנא הני מילי? אמר ר' אחא **בר פפא**: אמר קרא: (שמות כג) "לא תענה על ריב" - לא תענה על רב! **אברה בר חנה** אמר **רבי יוחנן**: מהכא: (שמואל א כה) "ויאמר דוד לאנשיו חגרו איש את חרבו ויחגרו איש את חרבו ויחגור גם דוד את חרבו"

אמר **רב**: שונה אדם לתלמידו, ודן עמו בדיני נפשות {מיתיבי: הטהרות והטמאות - האב ובנו, הרב ותלמידו, מונין להם שנים; דיני ממונות ודיני נפשות, ודיני מכות, קידוש החדש, ועיבור שנה - אב ובנו, הרב ותלמידו, אין מונין להן אלא אחד (**לו, ב**) ככי קאמר רב, כגון רב כהנא ורב אסי, דלגמריה דרב הוו צריכי, ולסבריה דרב לא הוו צריכי

אמר ר' **אבהו**: עשרה דברים יש בין דיני ממונות לדיני נפשות, וכולן אין נוהגין בשור הנסקל, חוץ מעשרים ושלושה גמנא הני מילי? אמר **רב אחא בר פפא**: דאמר קרא: (שמות כג) "לא תטה משפט אביון בריבו" - משפט אביון אי אתה מטה, אבל אתה מטה משפט של שור הנסקל

{עשרה?! - הא תשעה הוו!¹¹ אהא עשרה קתני! {משום ד"אין הכל כשרין" ו"עשרים ושלושה" חדא היא! אהא איכא אחריתי, דתניא: אין מושיבין בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים. ר' יהודה מוסיף אף אכזרי. וחילופיהן במסית, דרחמנא אמר: (דברים יג) "לא תחמול ולא תכסה עליו!"

הכל כשרין לדון דיני ממונות -- ג"הכל" לאתויי מאי? אמר **רב יהודה**: לאתויי ממזר! {הא תנינא חדא זימנא: כל הראוי לדון דיני

11 1-דיני ממונות בשלושה, ודיני נפשות בעשרים ושלושה; 2- דיני ממונות פותחין, בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות פותחין לזכות, ואין פותחין לחובה; 3- דיני ממונות, מטיין על פי אחד, בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות, מטיין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה; 4- דיני ממונות מחזירין, בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות מחזירין לזכות, ואין מחזירין לחובה; 5- דיני ממונות, הכל מלמד זכות וחובה. דיני נפשות, הכל מלמד זכות, ואין הכל מלמד זכות; 6- דיני ממונות, המלמד חובה מלמד זכות, והמלמד זכות מלמד חובה. דיני נפשות, המלמד חובה מלמד זכות, אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה; 7- דיני ממונות, דנין ביום וגומרין בלילה. דיני נפשות, דנין ביום וגומרין ביום; 8- דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה - לפיכך אין דנין, לא בערב שבת, ולא בערב יום טוב; 9- דיני ממונות, הטמאות והטהרות מתחילין מן הגדול. דיני נפשות, מתחילין מן הצד. 10- הכל כשרין לדון דיני ממונות, ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות אלא כהנים, לויים, וישראלים המשיאין לכהונה

מחברת סנהדרין - ד

נפשות, ראוי לדון דיני ממונות. ויש ראוי לדון דיני ממונות ואין ראוי לדון דיני נפשות ~והוינן בה: ג'לאתויי מאי? ואמר **רב יהודה**: לאתויי ממזר!?! <חדא לאתויי גר, וחדא לאתויי ממזר - וצריכי, דאי אשמעינן גר, דראוי לבא בקהל, אבל ממזר, אימא לא! ואי אשמעינן ממזר, דבא מטיפה כשרה, אבל גר, דלא בא מטיפה כשרה, אימא לא - צריכא!

ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות אלא כהנים, לויים, וישראלים המשיאין לכהונה -- ג'מאי טעמא? <דתני **רב יוסף**: כשם שבית דין מנוקין בצדק, כך מנוקין מכל מום. אמר **אמימר**: ג'מאי קרא? - (שיר השירים ד) "כולך יפה רעיתי ומום אין בך" {ודילמא מום ממש? <אמר **רב אחא בר יעקב**: אמר קרא: (במדבר יא) "והתיצבו שם עמד" - עמד, בדומין לך {ודילמא התם, משום שכינה?! | <אלא אמר **רב נחמן בר יצחק**: אמר קרא: (שמות יח) "ונשאו אתך" - אתך, בדומין לך ליהוי!

משנה: סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה, כדי שיהו רואין זה את זה. ושני סופרי הדיינין עומדים לפניהם, אחד מימין ואחד משמאל, וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין.¹² ר' יהודה אומר: שלשה - אחד כותב דברי המזכין, ואחד כותב דברי המחייבין, והשלישי כותב דברי המזכין ודברי המחייבין

לז,א) ושלוש שורות של תלמידי חכמים יושבין לפניהן. כל אחד ואחד מכיר את מקומו. הוצרכו לסמוך, סומכין מן הראשונה. אחד מן השניה בא לו לראשונה, אחד מן השלישית בא לו לשניה. בוררים להן עוד אחד מן הקהל, ומושיבין אותו בשלישית. ולא היה יושב במקומו של ראשון, אלא יושב במקום הראוי לו

גמרא: ג'מנא הני מילי? <אמר ר' אחא בר חנינא: דאמר קרא: (שיר השירים ז) "שררך אגן הסהר אל יחסר המזג" - "שררך" - זו סנהדרין. למה נקרא שמה "שררך"? שהיא יושבת בטיבורו של עולם; "אגן" - שהיא מגינה על כל העולם כולו; "הסהר" - שהיא דומה לסהר; "אל יחסר המזג" - שאם הוצרך אחד מהם לצאת, רואין - אם יש עשרים ושלושה, כנגד סנהדרי קטנה, יוצא. ואם

מחברת סנהדרין - ד

לאו, אינו יוצא; "בטנך ערימת חטים" - מה ערימת חטים, הכל נהנין ממנה - אף סנהדרין, הכל נהנין מטעמיהן; "סוגה בשושנים" - שאפילו כסוגה של שושנים, לא יפרצו בהן פרצות. והיינו דאמר ליה ההוא מינא **לרב כהנא**: אמריתו: נדה שרי לייחודי בהדי גברא - אפשר אש בנעורת, ואינה מהבהבת?! אמר ליה: התורה העידה עלינו: "סוגה בשושנים" - שאפילו כסוגה בשושנים, לא יפרצו בהן פרצות! **ריש לקיש** אמר: מהכא: "כפלח הרמון רקתך" - אפילו ריקנין שבך מלאין מצות כרמון! **ר' זירא** אמר: מהכא: (בראשית כז) "וירח את ריח בגדיו" - אל תיקרי "בגדיו" אלא "בוגדיו"

הנהו בריוני דהוה בשיבבותיה דר' זירא, דהוה מקרב להו, כי היכי דניהדרו להו בתיובתא. והוּו קפדי רבנן. כי נח נפשיה דר' זירא, אמרי: "עד האידנא הוה חריכא קטין שקיה, דהוה בעי עלן רחמי - השתא, מאן בעי עלן רחמי?!" הרהרו בלביהו, ועבדו תשובה

ושלש שורות של תלמידי חכמים יושבין לפנין. כל אחד ואחד מכיר את מקומו. הוצרכו לסמוך, סומכין מן הראשונה. אחד מן השניה בא לו לראשונה, אחד מן השלישית בא לו לשניה. בוררים להן עוד אחד מן הקהל, ומושיבין אותו בשלישית. ולא היה יושב במקומו של ראשון, אלא יושב במקום הראוי לו -- אמר **אביי**: שמע מינה: כי נייד, כולהו ניידים {ולימא להו: עד האידנא הוה יתיבנא ברישא - השתא, מותביתו לי בדנבי! אמר **אביי**: דאמרי ליה הכי: הוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים!

משנה: כיצד מאיימין את העדים? על עידינפשות, היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן: "שמא תאמרו: "מאומד ומשמועה, עד מפי עד ומפי אדם נאמן". שמא אי אתם יודעין שסופנו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה! הוּו יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות! דיני ממונות, אדם נותן ממון ומתכפר לו - דיני נפשות, דמו ודם זרעותיו תלויין בו עד סוף העולם! שכן מצינו בקין שהרג את אחיו, שנאמר: (בראשית ד) "דמי אחיך צועקים" - אינו אומר "דם אחיך" אלא "דמי אחיך" - דמו ודם זרעותיו. דבר אחר: "דמי אחיך", שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים. לפיכך נברא אדם יחידי, ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא. וכל המקיים נפש אחת מישראל,

מחברת סנהדרין - ד

מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא. ומפני שלום הבריות, שלא יאמר אדם לחבירו: "אבא גדול מאביך!" ושלא יהו המינים אומרים: "הרבה רשויות בשמים". ולהגיד גדולתו של הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד - כולן דומין זה לזה. ומלך מלכי המלכים, הקב"ה, טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהן דומה לחבירו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר: "בשבילי נברא העולם!" ושמה תאמרו: **(לז, ב)** "מה לנו ולצרה הזאת?!" - והלא כבר נאמר: (ויקרא ה:א) "והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו". ושמה תאמרו: "מה לנו לחוב בדמו של זה?!" - והלא כבר נאמר: (משלי יא) "באבוד רשעים רנה"

גמרא: תנו רבנן: כיצד מאומד? אומר להן: "שמה כך ראיתם שרץ אחר חבירו לחורבה, ורצתם אחריו, ומצאתם סייף בידו, ודמו מטפטף, והרוג מפרפר - אם כך ראיתם, לא ראיתם כלום!" תניא: אמר ר' שמעון בן שטח: אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חבירו לחורבה, ורצתי אחריו, וראיתי סייף בידו, ודמו מטפטף, והרוג מפרפר. ואמרתי לו: "רשע! מי הרגו לזה? או אני או אתה? אבל מה אעשה, שאין דמך מסור בידי! שהרי אמרה תורה: (דברים יז) "על פי שנים עדים יומת המת!" היודע מחשבות יפרע מאותו האיש שהרג את חבירו!" - אמרו: לא אזו משם, עד שבה נחש והכישו ומת!

{והאי, בר נחש הוא?! והאמר רב יוסף, וכן תני דבי חזקיה: מיום שחרב בית המקדש, אף על פי שבטלה סנהדרין, ארבע מיתות לא בטלו! ולא בטלו! והא בטלו! אלא דין ארבע מיתות לא בטלו! - מי שנתחייב סקילה, או נופל מן הגג או חיה דורסתו; מי שנתחייב שריפה, או נופל בדליקה או נחש מכישו; מי שנתחייב הריגה, או נמסר למלכות או ליסטין באין עליו; מי שנתחייב חנק, או טובע בנהר, או מת בסרוגני - אמרי: ההוא, חטא אחריתי הוה ביה! דאמר מר: מי שנתחייב שתי מיתות בית דין, נידון בחמורה

שמה תאמרו: "מאומד ומשמועה, עד מפי עד ומפי אדם נאמן" -- בדיני נפשות הוא דלא אמדינן - הא בדיני ממונות, אמדינן! וכמאן? כר' אחא! דתניא: ר' אחא אומר: גמל האוחר בין הגמלים, ונמצא גמל הרוג בצידו, בידוע שזה הרגו

מחברת סנהדרין - ד

{ולטיעמיד, עד מפי עד דקתני, בדיני נפשות הוא דלא אמרינן - הא בדיני ממונות אמרינן! ~והתנן: אם אמר: "הוא אמר לי שאני חייב לו", "איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו" - לא אמר כלום, עד שיאמר "בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז" - אלמא אף על גב דפסילי בדיני ממונות, אמרינן להו בדיני נפשות - הכא נמי, אף על גב דפסילי בדיני ממונות, אמרינן להו בדיני נפשות!

הו יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות! דיני ממונות, אדם נותן ממון ומתכפר לו - דיני נפשות, דמו ודם זרעותיו תלויין בו עד סוף העולם! שכן מצינו בקין שהרג את אחיו, שנאמר: (בראשית ד) "דמי אחיך צועקים" - אינו אומר "דם אחיך" אלא "דמי אחיך" - דמו ודם זרעותיו -- אמר **רב יהודה בריה דר' חייא**: מלמד שעשה קין בהבל אחיו חבורות חבורות פציעות פציעות, שלא היה יודע מהיכן נשמה יוצאה, עד שהגיע לצוארו

ואמר **ר' יהודה בריה דר' חייא**: מיום שפתחה הארץ את פיה וקיבלתו לדמו של הבל, שוב לא פתחה, שנאמר: (ישעיהו כד) "מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק" - מכנף הארץ, ולא מפי הארץ {איתביה **חזקיה** אחיו: (במדבר טז) "ותפתח הארץ את פיה" אומר ליה: לרעה פתחה - לטובה לא פתחה

ואמר **ר' יהודה בריה דרבי חייא**: גלות מכפרת עון מחצה - מעיקרא כתיב: (בראשית ד) "והייתי נע ונד", ולבסוף כתיב: (בראשית ד) "וישב בארץ נוד"

אמר **רב יהודה**: גלות מכפרת שלשה דברים, שנאמר: (ירמיהו כא: ט) "היושב בעיר הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר והיוצא ונפל אל הכשדים הצרים עליכם יחיה והיתה לו נפשו לשלל"

ר' יוחנן אמר: גלות מכפרת על הכל, שנאמר: (ירמיהו כב:ל) "כה אמר ה' כתבו את האיש הזה ערירי גבר לא יצלח בימיו כי לא יצלח מזרעו איש יושב על כסא דוד ומושל עוד ביהודה", ובתר דגלה כתיב: (דברי הימים א ג:יז) "ובני יכניה אסיר שלתיאל בנו" - "אסיר", שעיברתו אמו בבית האסורין; "שלתיאל" - ששתלו אל שלא כדרך הנשתלין - גמירי שאין האשה מתעברת מעומד, (**לח**, **א**) והיא נתעברה מעומד!

מחברת סנהדרין - ד

דבר אחר: "שלתיאל" - שנשאל על אלתו אל זרובבל, שנזרע בבבל. ומה שמו? נחמיה בן חכליה שמו!

יהודה וחזקיה, בני רבי חייא, הוו יתבי בסעודתא קמי רבי, ולא הוו קא אמרי ולא מידי. אמר להו: "אגברו חמרא אדרדקי, כי היכי דלימרו מילתא!" כיון דאיבסום, פתחו ואמרו: "אין בן דוד בא עד שיכלו שני בתי אבות מישראל. ואלו הן: ראש גולה שבבבל ונשיא שבארץ ישראל! שנאמר: (ישעיהו ח) "והיה למקדש ולאבן נגף ולצור מכשול לשני בתי ישראל" אמר להם: "בניי! קוצים אתם מטילין לי בעיניי!" אמר ליה **רבי חייא**: "רבי! אל ירע בעיניך! יין ניתן בשבעים אותיות, וסוד ניתן בשבעים אותיות - נכנס יין יצא סוד!"

אמר **ר' חסדא** אמר **מר עוקבא**, ואמרי לה: אמר **ר' חסדא** דרש **מרי בר מר**: מאי דכתיב: (דניאל ט) "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו"? ומשום דצדיק ה', "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו"? <אין! צדקה עשה הקב"ה עם ישראל, שהקדים גלות צדקיהו, ועוד גלות יכניה קיימת! דכתיב ביה בגלות יכניה: (מלכים ב כד) "החרש והמסגר אלף" - "חרש" - כיון שפותחין, הכל נעשו כחרשין; "מסגר" - כיון שסוגרין בהלכה, שוב אין פותחין; וכמה היו? אלף!

עולא אמר: שהקדים שתי שנים ל"ונושנתם". אמר **ר' אחא בר יעקב**: שמע מינה: "מהרה" דמרי עלמא, תמני מאה וחמשין ותרתין הוו

לפיכך נברא אדם יחידי, ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא. וכל המקיים נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא. ומפני שלום הבריות, שלא יאמר אדם לחבירו: "אבא גדול מאביך!" ושלא יהו המינים אומרים: "הרבה רשויות בשמים" -- תנו רבנן: אדם יחידי נברא. ומפני מה? שלא יהו המינים אומרים: הרבה רשויות בשמים.

דבר אחר: מפני הצדיקים ומפני הרשעים, שלא יהו הצדיקים אומרים: אנו בני צדיק! ורשעים אומרים: אנו בני רשע!

מחברת סנהדרין - ד

דבר אחר: מפני המשפחות, שלא יהו משפחות מתגרות זו בזו - ומה עכשיו, שנברא יחיד, מתגרות - נבראו שנים, על אחת כמה וכמה!

דבר אחר: מפני הגזלנין ומפני החמסנין - ומה עכשיו, שנברא יחיד, גוזלין וחומסין - נבראו שנים, על אחת כמה וכמה!

ולהגיד גדולתו של הקב"ה. שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד - כולן דומין זה לזה. ומלך מלכי המלכים, הקב"ה, טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהן דומה לחבירו -- תנו רבנן: להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא. שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד, וכולן דומין זה לזה. אבל הקדוש ברוך הוא טובע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהן דומה לחבירו, שנאמר: (איוב לח) "תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש" ומפני מה אין פרצופיהן דומין זה לזה? שלא יראה אדם דירה נאה ואשה נאה, ויאמר: "שלי היא", שנאמר: (איוב לח) "וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר"

תניא: היה רבי מאיר אומר: בשלשה דברים אדם משתנה מחבירו - בקול, במראה, ובדעת - בקול ובמראה, משום ערוה. ובדעת, מפני הגזלנין והחמסנין

תנו רבנן: אדם נברא בערב שבת. ומפני מה? שלא יהו המינים אומרים: שותף היה לו להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית דבר אחר: שאם תזוח דעתו עליו, אומר לו: יתוש קדמך במעשה בראשית!

דבר אחר: כדי שיכנס למצוה מיד

דבר אחר: כדי שיכנס לסעודה מיד. משל למלך בשר ודם, שבנה פלטרין, ושיכללן, והתקין סעודה, ואחר כך הכניס אורחין, שנאמר: (משלי ט:א,ב,ג) "חכמת בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה. טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחנה. שלחה נערותיה תקרא על גפי מרומי קרת" -- "חכמת בנתה ביתה" - זו מידתו של הקב"ה, שברא את כל העולם כולו בחכמה; "חצבה עמודיה

מחברת סנהדרין - ד

שבעה" - אלו שבעת ימי בראשית; "טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחנה" - אלו ימים ונהרות וכל צורכי עולם; "שלחה נערותיה תקרא" - זה אדם וחווה; "על גפי מרומי קרת" - **רבה בר בר חנה** רמי: כתיב: "על גפי", וכתיב: "על כסא" - בתחלה "על גפי", ולבסוף "על כסא"

"מי פתי יסור הנה חסר לב אמרה לו" - אמר הקדוש ברוך הוא: מי פתאו לזה? אשה אמרה לו! דכתיב: (משלי ו) "נואף אשה חסר לב"

תניא: היה **ר' מאיר** אומר: אדם הראשון, מכל העולם כולו הוצבר עפרו, שנאמר: (תהלים קלט) "גלמי ראו עיניך", וכתיב (דברי הימים ב טז) "כי ה' עיניו משוטטות בכל הארץ"¹³

אמר **רב אושעיא** משמיה **דרב:** אדם הראשון (**לחב**) גופו מבבל, וראשו מארץ ישראל, ואבריו משאר ארצות. עגבותיו - אמר **ר' אחא:** מאקרא דאגמא

אמר **ר' יוחנן בר חנינא:** שתים עשרה שעות הוי היום - שעה ראשונה הוצבר עפרו; שניה נעשה גולם; שלישית נמתחו אבריו; רביעית נזרקה בו נשמה; חמישית עמד על רגליו; ששית קרא שמות; שביעית נזדווגה לו חווה; שמינית עלו למטה שנים, וירדו ארבעה; תשיעית נצטווה שלא לאכול מן האילן; עשירית סרח; אחת עשרה נידון; שתים עשרה נטרד והלך לו, שנאמר: (תהלים מט) "אדם ביקר בל ילין"

אמר **רמי בר חמא:** אין חיה רעה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לו כבהמה, שנאמר: (תהלים מט) "נמשל כבהמות נדמו"

שע"ה בסו"ף ארמ"י סימן

אמר **רב יהודה** אמר **רב:** בשעה שבקש הקב"ה לבראות את האדם, ברא כת אחת של מלאכי השרת. אמר להם: "גרצונכם נעשה אדם בצלמנו?" אמרו לפניו: "רבש"ע! מה מעשיו?" אמר להן: "כך וכך מעשיו" אמרו לפניו: "רבש"ע! (תהלים ח) "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו?"! הושיט אצבעו קטנה ביניהן ושרפם. וכן כת שניה. כת שלישית אמרו לפניו: "רבש"ע! ראשונים

13 כד לפננו, ובילקוט ליתא

מחברת סנהדרין - ד

שאמרו לפניך, מה הועילו?! כל העולם כולו שלך הוא! כל מה שאתה רוצה לעשות בעולמך, עשה!" כיון שהגיע לאנשי דור המבול ואנשי דור הפלגה, שמעשיהן מקולקלין, אמרו לפניו: "רבש"ע! לא יפה אמרו ראשונים לפניך?!?" אמר להן: (ישעיהו מו: ד) "ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט"

אמר **רב יהודה** אמר **רב**: אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה, שנאמר: (דברים ד) "למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים". כיון שסרת, הניח הקדוש ברוך הוא ידו עליו ומיעטו, שנאמר: (תהלים קלט) "אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפך". אמר **ר' אלעזר**: אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע היה, שנאמר: "למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים"¹⁴. כיון שסרת, הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו, שנאמר: "אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפך" - וקשו קראי אהדדי! ואידי ואידי חדא מידה היא!

ואמר **רב יהודה** אמר **רב**: אדם הראשון בלשון ארמי ספר, שנאמר: (תהלים קלט) "ולי מה יקרו רעך אל". והיינו דאמר **ריש לקיש**: מאי דכתיב: "זה ספר תולדות אדם"? מלמד שהראהו הקב"ה דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו. כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא, שמח בתורתו ונתעצב במיתתו. אמר: "ולי מה יקרו רעך אל!"

ואמר **רב יהודה** אמר **רב**: אדם הראשון מין היה, שנאמר: (בראשית ה) "ויקרא ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה" - "אן נטה לבך?". **רבי יצחק** אמר: מושך בערלתו היה. כתיב הכא: (הושע ז) "והמה כאדם עברו ברית", וכתוב התם: (בראשית ט) "את בריתי הפר". **רב נחמן** אמר: כופר בעיקר היה. כתיב הכא: "עברו ברית", וכתוב התם:¹⁵ (ירמיהו כב: ט) "ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהיהם"

תנן התם: **ר' אלעזר** אומר: הוי שקוד ללמוד תורה, ודע מה שתשיב לאפיקורוס - אמר **ר' יוחנן**: לא שנו אלא אפיקורוס של גוים, אבל אפיקורוס ישראל כל שכן דפקר טפי

14 רש"ל מחק "ועד קצה השמים"
15 לפננו: "את בריתי הפר", ורש"ל מחקו

מחברת סנהדרין - ד

אמר ר' יוחנן: כל מקום שפקרו המינים, תשובתן בצידן: (בראשית א) "נעשה אדם בצלמנו" - (בראשית ד) "ויברא אלהים את האדם בצלמו"; (בראשית יא) "הבה נרדה ונבלה שם שפתם" - "וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל"; (בראשית לה) "כי שם נגלו אליו האלהים" - "לא אל העונה אותי ביום צרתי"; (דברים ד) "כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו" - (שמואל ב ז) "ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים לפדות לו לעם"; (דניאל ז) "עד די כרסוון רמיו" - "ועתיק יומין יתיב"

גהנך למה לי? כדרבי יוחנן, דאמר ר' יוחנן: אין הקב"ה עושה דבר אלא אם כן נמלך בפמליא של מעלה, שנאמר: (דניאל ד) "בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאילתא" {התינח כולהי - "עד די כרסוון רמיו", מאי איכא למימר?! אחד לו ואחד לדוד! דתניא: אחד לו ואחד לדוד, דברי ר' עקיבא. אמר ליה ר' יוסי: "עקיבא! עד מתי אתה עושה שכינה חול?! אלא אחד לדין, ואחד לצדקה!" גקבלה מיניה או לא קבלה מיניה? כתא שמע: דתניא: אחד לדין ואחד לצדקה, דברי ר' עקיבא. אמר ליה ר' אלעזר בן עזריא: "עקיבא! מה לך אצל הגדה?! כלך אצל נגעים ואהלות! אלא אחד לכסא, ואחד לשרפרף! כסא לישב עליו, שרפרף להדום רגליו"

אמר רב נחמן: האי מאן דידע לאהדורי למינים כרב אידיית, ליהדר. ואי לא, לא ליהדר. אמר ההוא מינא לרב אידיית: כתיב (שמות כד) "ואל משה אמר עלה אל ה' " - "עלה אלי" מיבעי ליה! אמר ליה: זהו מטטרון, ששמו כשם רבו, דכתיב: (שמות כד) "כי שמי בקרבו" - גאי הכי, ניפלחו ליה?! כתיב: (שמות כג) "אל תמר בו" - "אל תמירני בו!" - גאם כן, "לא ישא לפשעכם" למה לי?! אמר ליה: הימנותא בידן, דאפילו בפרוונקא נמי לא קבילניה, דכתיב: (שמות לג) "ויאמר אליו אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה"

אמר ליה ההוא מינא לר' ישמעאל בר' יוסי: כתיב: (בראשית יט) "וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' " - "מאתו" מיבעי ליה! אמר ליה ההוא כובס: שבקיה! אנא מהדרנא ליה! דכתיב: (בראשית ד) "ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי

מחברת סנהדרין - ד

למדך" - "נשיי" מיבעי ליה! אלא משתעי קרא הכי - הכא נמי, משתעי קרא הכי! - אמר ליה: מנא לך הא? - מפירקיה דר' מאיר שמיע לי! #דאמר ר' יוחנן: כי הוה דריש ר' מאיר בפירקיה, הוה דריש תילתא שמעתא, תילתא אגדתא, תילתא מתלי#

ואמר ר' יוחנן: שלש מאות משלות שועלים היו לו לרבי מאיר, ואנו אין לנו אלא שלש: (לט,א) (יחזקאל יח) "אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה", (ויקרא יט) "מאזני צדק אבני צדק", (משלי יא) "צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו"

אמר ליה כופר¹⁶ לרבן גמליאל: "אלהיכם גנב הוא! דכתיב: (בראשית ב) "ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם וישן". אמרה ליה ברתיה: "שבקיה, דאנא מהדרנא ליה!" אמרה ליה: "תנו לי דוכוס אחד" אמר לה: "למה לך?" - "ליסטין באו עלינו הלילה, ונטלו ממנו קיתון של כסף, והניחו לנו קיתון של זהב!" אמר לה: "ולוואי שיבא עלינו בכל יום!" - "ולא יפה היה לו לאדם הראשון שנטלו ממנו צלע אחת, ונתנו לו שפחה לשמשו!" אמר לה: "הכי קאמינא: אלא לשקליה בהדיא!" אמרה ליה: "אייתו לי אומצא דבישראל!" אייתו לה. אותבה תותי בחשא. אפיקתה. אמרה ליה: "אכול מהאי!" אמר לה: "מאיסא לי!" אמרה ליה: "ואדם הראשון נמי, אי הות שקילה בהדיא, הוה מאיסא ליה!"

אמר ליה כופר לרבן גמליאל: "ידענא אלהיכו מאי קא עביד והיכן יתיב¹⁷" - איתנגד ואיתנח - אמר ליה: "מאי האי?" אמר ליה: "בן אחד יש לי בכרכי היס, ויש לי גיעגועים עליו! בעינא דמחויית ליה ניהלי!" אמר: "מי ידענא היכא ניהו?" אמר ליה: "דאיכא בארעא לא ידעת - דאיכא בשמיא ידעת?"

אמר ליה כופר לרבן גמליאל: "כתיב: (תהלים קמז) "מונה מספר לכוכבים" - מאי רבותיה?! אנא מצינא למימנא כוכבי!" אייתי חבושי, שדינהו בארבילא, וקא מהדר להו. אמר ליה: "מנינהו!" אמר ליה: "אוקמינהו!" אמר ליה: "רקיע נמי הכי הדרא!"

איכא דאמרי: הכי אמר ליה: "מני לי כוכבי!" אמר ליה: "אימא לי ככיך ושיניך כמה הוה!" שדא ידיה לפומיה וקא מני להו. אמר ליה: "דאיכא בפומיך לא ידעת - דאיכא ברקיעא ידעת?"

16 כך הגרסה לפננו, אבל בכתבי יד הגרסה "קיסר", והראיה שזה הגרסה הנכונה, שמנא ליה לכופר דוכוס לשלוח לבתו?! אלא פשוט שהגרסה שלפננו היא מחמת הצנזור. וכן להלן בכל המעשים של רבן גמליאל.

17 כך לפננו, ורש"ל מחקו

מחברת סנהדרין - ד

אמר ליה כופר לרבן גמליאל: "מי שברא הרים לא ברא רוח, שנאמר: (עמוס ד) "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח" אלא מעתה, גבי אדם, דכתיב: "ויברא" וייצר" - הכי נמי! מי שברא זה לא ברא זה! ~ טפח על טפח יש בו באדם, ושני נקבים יש בו - מי שברא זה לא ברא זה, שנאמר: (תהלים צד) "הנוטע אוזן הלא ישמע ואם יוצר עין הלא יביט"?! - אמר ליה: "אין!" - אמר ליה: ובשעת מיתה כולן נתפייסו?!

אמר ליה ההוא אמגושא לאמימר: "מפלגך לעילאי דהורמיז, מפלגך לתתאי דאהורמיז" אמר ליה: "אם כן, היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז לעבורי מיא בארעיה?!"

אמר ליה קיסר לר' תנחום: "תא, ליהווי כולן לעמא חד!" אמר: "לחיי! - אנן, דמהלינן, לא מצינן מיהוי כוותייכו - אתון מהליתו והווי כוותן!" אמר ליה: "מימר שפיר קאמרת! מיהו, כל דזכי למלכא, לשדיוה לביבר!" שדיוה לביבר ולא אכלוה. אמר ליה ההוא מינא: "האי דלא אכלוה, משום דלא כפיין הוא!" שדיוה ליה לדידיה, ואכלוה

אמר ליה כופר לרבן גמליאל: "אמריתו: כל בי עשרה, שכינתא שריא - כמה שכינתא איכא?!" - קרייה לשמעיה. מחא ביה באפתקא. אמר ליה: "אמאי על שמשא בביתיה דכופר?!" - אמר ליה: "שמשא אכולי עלמא ניחא!" - "ומה שמשא, דחד מן אלף אלפי רבוא שמשי דקמי קודשא בריך הוא, ניחא לכולי עלמא - שכינתא דקב"ה, על אחת כמה וכמה!"

אמר ליה ההוא מינא לרבי אבהו: "אלהיכס גחכין הוא! דקאמר ליה ליחזקאל: (יחזקאל ד) "שכב על צדך השמאלי", וכתיב: "ושכבת על צדך הימני!" - אתא ההוא תלמידא. אמר ליה: "מאי טעמא דשביעתא?" - אמר ליה: "השתא אמינא לכו מילתא דשויה לתרווייהו! אמר הקב"ה לישראל: "זרעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא!" והן לא עשו כן, אלא חטאו וגלו. מנהגו של עולם, מלך בשר ודם שסרחה עליו מדינה, אם אכזרי הוא, הורג את כולן. אם רחמן הוא, הורג חצים. אם רחמן מלא רחמים הוא, מייסר הגדולים שבהן ביסורין - אף כך הקב"ה, מייסר את יחזקאל כדי למרק עונותיהם של ישראל"

אמר ליה ההוא מינא לרבי אבהו: "אלהיכס כהן הוא! דכתיב: (שמות כה) "ויקחו לי תרומה" - כי קבריה למשה, במאי טביל?!

מחברת סנהדרין - ד

וכי תימא במיא - והכתיב: (ישעיהו מ) "מי מדד בשעלו מים" - אמר ליה: "בנורא טביל! דכתיב: (ישעיהו סו) "כי הנה ה' באש יבא" - "וְזָמִי סִלְקָא טְבִילוּתָא בְנוּרָא?!" - "אמר ליה: אדרבה! עיקר טבילותא בנורא הוא! דכתיב: (במדבר לא) "וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים" -

אמר ליה ההוא מינא לרבי אבינא: "כתיב: (שמואל ב ז) "מי כעמד כישראל גוי אחד בארץ" - מאי רבותייהו?! אתון נמי ערביתו בהדן, דכתיב: (ישעיהו מ) "כל הגוים כאין נגדו" - אמר ליה: "מדידכו אסהידו עלן, דכתיב: (לט,ב) (במדבר כג) "ובגוים לא יתחשב" -

רבי אלעזר רמי: כתיב: (תהלים קמה) "טוב ה' לכל", וכתב: (איכה ג) "טוב ה' לקויו" - משל לאדם שיש לו פרדס. כשהוא משקה, משקה את כולו - כשהוא עודר, אינו עודר אלא טובים שבהם

לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר: "בשבילי נברא העולם!" ושמה תאמרו: "מה לנו ולצרה הזאת?!" - והלא כבר נאמר: (ויקרא ה:א) "והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו". ושמה תאמרו: "מה לנו לחוב בדמו של זה?!" - והלא כבר נאמר: (משלי יא) "באבוד רשעים רנה" -- (מלכים א כב) "ויעבר הרנה במחנה" - אמר **ר' אחא בר חנינא**: (משלי יא) "באבוד רשעים רנה" - באבוד אחאב בן עמרי, רנה {ומי חדי קודשא בריך הוא במפלתן של רשעים! הכתיב: (דברי הימים ב כ) "בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו", ואמר **רבי יונתן**: מפני מה לא נאמר בהודאה זו "כי טוב"? לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים! דאמר **ר' שמואל בר נחמן** אמר **ר' יונתן**: מאי דכתיב: (שמות יד) "ולא קרב זה אל זה כל הלילה"? באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה. אמר להן הקב"ה: "מעשה ידי טובעין ביס, ואתם אומרים שירה לפני?!" אמר **ר' יוסי בר חנינא**: הוא אינו שש, אבל אחרים משיש! - דיקא נמי, דכתיב: (דברים כח) "ישש", ולא כתיב "ישוש" - שמע מינה!

(מלכים א כב:לח) "והזונות רחצו כדבר ה' אשר דבר" - אמר **רבי אלעזר**: למרק שתי חזיונות, אחת של מיכיהו ואחת של אליהו. במיכיהו כתיב: (מלכים א כב) "אם שוב תשוב בשלום לא דיבר ה'

מחברת סנהדרין - ד

בי". באליהו כתיב: (מלכים א כא:יט) "במקום אשר לקקו הכלבים את דם נבות ילקו הכלבים את דמך גם אתה"

רבא אמר: זונות ממש! אחאב איש מצונן היה, ועשתה לו איזבל שתי צורי זונות במרכבתו, כדי שיראה אותן ויתחמם

(מלכים א כב) "ואיש משך בקשת לתומו ויכה" - **ר' אלעזר** אמר: לפי תומו. **רבא** אמר: לתמם שתי חזיונות, אחת של מיכיהו ואחת של אליהו

סימן קר"א וזכ"ה באדו"ם

כתיב: (מלכים א יח) "ויקרא אחאב אל עובדיהו אשר על הבית ועובדיה היה ירא ה' מאד" גמאי קאמר קרא? אמר **ר' יצחק**: אמר ליה: ביעקב כתיב: (בראשית ל) "נחשתי ויברכני ה' בגללך"; ביוסף כתיב: (בראשית לט) "ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף" - ביתא דההוא גברא לא הוה מיבריך! - שמא לא ירא אלהים אתה?! - יצתה בת קול ואמרה: "ועובדיה היה ירא את ה' מאד"! - אבל ביתו של אחאב אינו מזומן לברכה!

אמר **ר' אבא**: גדול שנאמר בעובדיהו יותר ממה שנאמר באברהם! דאילו באברהם לא כתיב "מאד", ובעובדיהו כתיב "מאד"

אמר **ר' יצחק**: מפני מה זכה עובדיהו לנביאות? מפני שהחביא מאה נביאים במערה, שנאמר: (מלכים א יח:ד) "ויהי בהכרית איזבל את נביאי ה' ויקח עובדיהו מאה נביאים ויחביאם חמשים איש במערה וכלכלם לחם ומים" - גמאי שנא חמשים איש? אמר **ר' אלעזר**: מיעקב למד, שנאמר: (בראשית לח) "והיה המחנה הנשאר לפליטה" <<**רבי אבהו** אמר: לפי שאין מערה מחזקת יותר מחמשים

(עובדיה א) "חזון עובדיהו כה אמר ה' אלהים לאדום" - גמאי שנא עובדיה לאדום? אמר **רבי יצחק**: אמר הקדוש ברוך הוא: יבא עובדיהו, הדר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם, וינבא על עשו הרשע, שדר בין שני צדיקים, ולא למד ממעשיהם!

אמר אפרים מקשאה, תלמידו של רבי מאיר, משום רבי מאיר: עובדיה גר אדומי היה, והיינו דאמרי אינשי: "מיניה וביה אבא, ניזיל ביה נרגא"

מחברת סנהדרין - ד

(שמואל ב ח) "ויך את מואב וימדדס בחבל השכב אותם ארצה" -
אמר **רבי יוחנן** משום **רבי שמעון בן יוחי**: היינו דאמרי אינשי:
"מיניה וביה אבא, ליזיל ביה נרגא". כי אתא **רב דימי**, אמר: ירך
מתוכה מסרחת

(מלכים ב ג) "ויקח את בנו הבכור אשר ימלך תחתיו ויעלהו עולה
על החומה" - **רב ושמואל** - חד אמר: לשם שמים, וחד אמר: לשם
עבודה זרה {בשלמא למאן דאמר לשם שמים - היינו דכתיב:
(מלכים ב ג) "ויהי קצף גדול על ישראל", אלא למאן דאמר לשם
עבודה זרה, אמאי "ויהי קצף"?! <כדר' יהושע בן לוי, דר' **יהושע**
בן לוי רמי: כתיב: (יחזקאל ה) "וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם
לא עשיתם", וכתיב: (יחזקאל יא) "וכמשפטי הגוים אשר
סביבותיכם עשיתם" - כמתוקנין שבהם לא עשיתם - כמקולקלין
שבהם עשיתם!

(מלכים ב ג) "ויסעו מעליו וישבו לארץ" - אמר **רבי חנינא בר**
פפא: באותה שעה ירדו רשעיהן¹⁸ של ישראל למדריגה התחתונה

(מלכים א א) "והנערה יפה עד מאד" - אמר **ר' חנינא בר פפא**:
עדיין לא הגיעה לחצי יופי של שרה, דכתיב: "עד מאד" - ולא
מאד בכלל!